

М.Ю. Коханська, студ., IV курс, гр. ЕП-36, ФЕМ
Науковий керівник – асист. К.С.Марченко
Житомирський державний технологічний університет

ГОСПОДАРСЬКІ РИЗИКИ І СПОСОБИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Відомо, що умовах політичної й економічної нестабільності ступінь ризику значно зростає. У сучасних умовах розвитку економіки України проблема посилення ризиків дуже актуальна, що підтверджується даними про постійне зростання кількості збиткових підприємств. Ринкове середовище вносить в діяльність підприємств елементи невизначеності і поширює низку ризикових ситуацій, які виникають при присутності конкретних умов та обставин. Ризикові ситуації формують умови для існування і реалізації господарського ризику, з яким в процесі своєї діяльності зіштовхуються практично всі підприємства.

Сучасні трактування терміна «ризик» можна розподілити на групи:

1. Ризик як імовірність (можливість) помилки/успіху того чи іншого вибору в ситуації з кількома альтернативами (М.Д. Джонк, Е.С. Хендрікс, Томас Л. Бартон, Пол Уокер та ін.);
2. Ризик як небезпека можливих втрат (С.В. Свешніков, С.Н. Возняк, Л.Ф. Догіль і ін.);
3. Ризик як ситуативна характеристика діяльності або ситуація (подія) (В.Т. Севрук, Н.В. Хохлов, Е.В. Цветкова та ін.);
4. Ризик як невизначеність можливих втрат;
5. Ризик як якісна ознака комплексної об'єктив- но-суб'єктивної економічної категорії, що виражає можливість відхилення від наміченого, очікуваного результату.

Деякі трактування поняття ризик розглянуто в табл. 1.

Таблиця 1

Дефініції поняття «ризик» в науковій літературі

Науковець та джерело	Визначення поняття
Сахарцева І.І. Ризики економічної діагностики підприємства: навч. пос. / І.І. Сахарцеві, О.В. Шляга. - К.: Кондор, 2008. - 380 с.	Ризик - об'єктивна реальність, яку необхідно враховувати під час планування діяльності в майбутньому
Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. - К.: КНЕУ, 2004. - 480 с.	Ризик - ситуація, коли мають місце невизначеність, конфлікт, наявна багатоваріантність, і коли одночасно не всі альтернативні варіанти однаковою мірою сприятливі.
Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. / Л.І. Донець. - К.: ЦНЛ, 2006. - 312 с.	Ризик - діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, у процесі якого є можливість якісно і кількісно оцінити ймовірність досягнення передбаченого результату, невдачі, відхилення від мети
Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навч. посіб. - 2-ге вид., доп. і перероб. / С.М. Ілляшенко. - К.: ЦНЛ, 2004. - 220 с.	Ризик у загальному випадку слід розглядати як можливість або загрозу відхилення результатів конкретних рішень або дій від очікуваних

Господарським ризиком є невід'ємна частина господарської діяльності будь-якого підприємства незалежно від форми власності. Його можна визначити як діяльність суб'єктів підприємств, яка зв'язана з подоланням невизначеності в ситуаціях неминучого вибору, у процесі якого мається можливість оцінити ймовірність досягнення бажаного результату чи невдачі, відхилення від мети. Щоб ефективно здійснювати господарську діяльність, підприємствам потрібно правильно оцінювати його ступінь й управляти ним своєчасно, враховувати чинники ризику при прийнятті управлінських рішень, забезпечувати адаптацію діяльності підприємства до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища.

Під господарськими ризиками діяльності підприємства мається на увазі ймовірність виникнення (настання) непередбачених фінансових або майнових втрат в умовах невизначеності або фінансових ринків, що розвиваються: втрати активів або пасивів; зниження суми фінансових надходжень при русі грошових потоків; зниження суми експлуатаційних фінансових результатів і доходів і т.д.

Для України притаманна своя специфіка причин виникнення ризику. Тут варто зазначити: необов'язковість і безвідповідальність суб'єктів господарювання; суперечливість норм законодавства; високий рівень інфляції; відсутність реального господарського права; недієздатність правоохоронних органів; перевага політичних інтересів над економічними; роздутий управлінський апарат; нестійке податкове законодавство тощо.

У практичній діяльності господарські ризики можуть бути настільки великими, що здатні зупинити виробничі процеси, змусити підприємця відмовитися від здійснення операцій, що вимагають великих початкових інвестицій і часу. У той же час наявність фактору господарського ризику є для підприємця сильним стимулом для постійного здійснення режиму економії, змушує його ретельно аналізувати рентабельність проектів, розробляти інвестиційні кошториси, наймати відповідні кадри.

На думку Донець Л.І., Клименко С.В., господарський ризик у підприємницькій діяльності можна підрозділити на види: ризик утрати майна в результаті стихійних лих; ризик виникнення цивільної відповідальності за збиток, який нанесено навколишньому середовищу; ризик утрати прибутку; ризик, що зв'язаний з реалізацією продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках; технічний ризик, який зв'язаний з експлуатацією обладнання, будівельно-монтажних споруджень тощо; комерційні ризики, що викликані недопоставкою продукції, невиконанням фінансових зобов'язань; валютний ризик, що зв'язаний з розширенням сфери зовнішньоекономічної діяльності.

Більш широкий перелік господарських ризиків запропонував Олексюк О.С. Аналіз умов господарювання на рівні окремих підприємств дав йому можливість крім згаданих вище ризиків виділити: ризик дисконту, що пов'язаний з визначенням дисконтної ставки, тобто такої відсоткової ставки, яка могла б застосовуватися до майбутніх платежів з врахуванням ризику й непевності, які пов'язані із фактором часу; операційний ризик, що пов'язаний з курсами обміну валют, коли майбутні надходження в іноземній валюті знецінюються у зв'язку з падінням курсу, перш ніж операцію буде реалізовано; діловий ризик, що виникає з невизначеності прогнозів майбутніх доходів від основної діяльності; ризик трансляції, що пов'язаний з курсами обміну валют, коли треба визначити активи і пасиви іноземної філії у валюті своєї країни; податковий ризик, що пов'язаний з неможливістю гарантувати податкову пільгу, втрату або недоотримання очікуваного доходу через зміни податкового законодавства.

Структуру факторів, що визначають рівень ризикованості господарської діяльності підприємства в Україні і багато в чому несприятливо впливають на результати підприємницької активності основної маси бізнесменів. Зовнішні фактори розподіляються на фактори прямої і непрямой дії. До факторів прямої дії відносяться: нестабільність, суперечливість законодавства; непередбачені дії державних органів; нестабільність економічної політики; непередбачена зміна кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринку; непередбачені дії конкурентів; корупція, рекет; непередбачені зміни у взаємовідносинах із господарськими партнерами.

До факторів непрямой дії відносяться: нестабільність політичних умов; нестабільність соціальних умов; непередбачені зміни економічної обстановки в регіоні; непередбачені зміни в галузі підприємницької діяльності; непередбачені зміни в міжнародній обстановці; стихійні сили і клімат; непередбачені зміни економічної обстановки в регіоні.

Внутрішні фактори, що зумовлюють економічні ризики поділяються на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних факторів належать: непередбачені зміни в процесі виробництва; розробка, впровадження нових технологій, способів організації праці і т.д.; стихійні впливи локального характеру; непередбачені зміни у внутрішньогосподарських відносинах; недостатність бізнес-інформації у фірмі; відсутність служби маркетингу; фінансові проблеми усередині фірми; відсутність механізму мотивації. До суб'єктивних факторів відносяться: низька якість управлінських, робітників кадрів і фахівців; малокомпетентна робота управлінських і інших служб; недотримання договорів з боку керівництва фірми тощо.

Дослідження показали, що найдієвішим способом управління ризиками є передача ризику, тобто передача відповідальності за нього третім особам при збереженні існуючого рівня ризику. У цьому випадку передача ризику здійснюється шляхом страхування ризику. Серед причин передачі ризиків варто виділити: втрати, що великі для сторони, яка передає ризик, можуть бути незначні для сторони, що приймає на себе цей ризик; трансфері можуть знаходитися в кращій позиції для скорочення втрат чи контролю за господарським ризиком тощо.

Отже, ризик – це загроза втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або понесення додаткових витрат у результаті здійснення конкретних видів виробничої і фінансової діяльності. Тому для кожного підприємства проблема розроблення ефективної стратегії управління ризиками є вкрай актуальною.